

Hartwerkers op poten

De kracht van therapiedieren

Inge Pauwels

Inhoudstabel

TOC \o "1-3" \h \z \u Voorwoord.....	3
Over de auteur	4
Proloog	7
Deel 1 — Wetenschappelijke basis: de band tussen mens en dier	8
Deel 2 — Voor wie kan een therapiehond iets betekenen?	14
Deel 3 — Selectie van een therapiedier	31
Deel 4 — Een goede band	89
Deel 5 — Dierenwelzijn, ethiek en professionele verantwoordelijkheid	120
Deel 6 — Verbindende communicatie binnen Animal Assisted Interventions	150
Deel 7 — Wetgeving en ethiek in de praktijk.....	156
Deel 8 — Actief of passief: hoe zet je een hond in?	169
Deel 9 — Praktijkbibliotheek: oefeningen en werkvormen	220
Deel 10 — Verhalen uit de praktijk.....	248
Deel 11 — Voorbij de hond: een blik op andere dieren.....	268
Deel 12 — Zelf aan de slag	272
Deel 13 — Werkboek: Jij & je therapiedier.....	275
Deel 14 — Slotbeschouwing.....	306
Verdiepende bronnen en reflecties.....	307
Test je kennis	315
Over de auteur	319
De honden vóór Toscanzahoeve.....	322
Een persoonlijk slotwoord	323
Wil je met je eigen hond aan de slag?	324

Voorwoord

Dit boek begon niet als businessplan, maar als een diepe fascinatie voor dieren en hun gedrag. In 2003 groeide bij Inge Pauwels, na een eerdere loopbaan in communicatie en ondernemerschap, het besef dat dieren doorgaans vooral benaderd werden vanuit controle of gedragsproblemen, terwijl hun rol in de emotionele en mentale beleving van mensen amper benut werd. Dat vertrekpunt leidde in datzelfde jaar tot de oprichting van Toscanzahoeve: aanvankelijk een praktijk voor gedragsbegeleiding en training, die geleidelijk uitgroeide tot een plek waar mens en dier elkaar ontmoetten binnen een bredere context van groei, communicatie en bewustwording.

In Vlaanderen bestond er op dat moment nog geen gestructureerd kader voor de inzet van dieren in begeleidende contexten zoals coaching, therapie en onderwijs — enkel losse initiatieven, zonder geïntegreerde visie. Vanuit de dagelijkse praktijk met honden, katten en hun begeleiders groeide stap voor stap een duidelijker beeld van wat werkt, wat niet werkt, en vooral: waarom. Die praktijkervaring leidde tot een bredere visie waarin diergedrag, menselijk gedrag en communicatie als één geheel benaderd worden — niet vanuit controle, maar vanuit samenwerking, signalen en wederzijdse afstemming.

In de jaren die volgden groeide Toscanzahoeve uit tot een opleidings- en expertisecentrum, en ontstond Therapiedier vzw om meer structuur, kwaliteit en bewustwording te brengen in het werkveld van dierondersteunde interventies. Begrippen als selectie, begeleiding, welzijn en training kregen zo geleidelijk vorm in opleidingen, testen en gestructureerde trajecten. Dit boek is het resultaat van die weg: geen theoretisch model dat achteraf op de praktijk werd gelegd, maar het verhaal van hoe de praktijk zelf, stap voor stap, een methode is geworden.

Inge Pauwels was hiermee een pionier in Vlaanderen: haar eerste actief ingezette therapiedier was Raico.

Doorheen dit boek kom je af en toe een verhaal uit de praktijk tegen: een concrete situatie met een dier, een begeleider en een cliënt, verteld zoals ze zich voordeed. Je herkent die stukken meteen aan het groene kader waarin ze staan. Lees je vooral voor de theorie en de opbouw naar een diploma, dan kun je die kaders gerust overslaan: de rest van de tekst blijft op zichzelf staan. Lees je liever voor de ervaring, dan vind je in diezelfde kaders, en vooral in Deel 10, de verhalen die illustreren waarom dit werk ertoe doet.

Over de auteur

Ik ben opgegroeid op de boerderij van mijn ouders, waar dieren mijn vrienden en steun waren. Mijn band met dieren was zo sterk dat ik besloot geen vlees meer te eten. Mijn fascinatie voor dierengedrag en de lessen die we als mensen daaruit kunnen halen, leidden me naar studies in communicatie, toegepaste psychologie, bemiddeling, gedragswetenschappen/ethologie en basisneurologie.

Veel onderzoekers, zoals Frans de Waal en Mark Nelissen, hebben dierlijk gedrag bestudeerd om de mens en de mensheid beter te begrijpen. Deze inzichten vormden de basis voor mijn missie: mensen helpen dieren beter te begrijpen voor een verbeterd dierenwelzijn, en dieren als spiegel voorhouden aan mensen, zodat zij zichzelf beter leren kennen en open-minded kunnen groeien.

In mijn coaching en opleiding maak ik veel gebruik van Dierenspiegel®, naast communicatietechnieken en een holistische visie. Mijn leven is gewijd aan het begrijpen en helpen van dieren, het onderwijzen van mensen over dieren, en het inzetten van dieren om mensen te helpen.

Na mijn opleiding als communicatiespecialiste startte ik in 1999 mijn eigen zaak, Vishuddha bvba. Na een tijd als freelancer gewerkt te hebben, maakte ik in 2003 een carrièreswitch en startte Toscanzahoeve, waar ik evenementen, trainingen, coaching en communicatie verzorgde rond katten en honden.

Mijn leven nam een andere wending na het verlies van mijn hond Tosca in 2000, wat leidde tot gezondheidsproblemen en een carrièreswitch naar hooggevoeligheid, burn-out, life coaching en loopbaancoaching. Het overlijden van mijn hond Raico in 2013 bracht trauma- en rouwcoaching in mijn focus, zoals beschreven in mijn boek 'Uit het leven van een holistisch dierengedragstherapeute'.

Het besef van de link tussen dieren en hun eigenaren groeide, wat resulteerde in meer dan vijftien boeken, waaronder 'Hondenspiegel', 'Jouw hond, je beste vriend', 'De hondencoach', 'Therapie voor en door honden' en 'Ik spreek 'honds''. In 2009 richtte ik de vzw Therapiedier op, later uitgebreid met een internationale afdeling, Animal Reflection, en ontdekte ik hoe dieren mensen echt kunnen helpen. Dierenspiegel® staat centraal in mijn benadering, waarbij zelfkennis, zelfreflectie, groei en liefdevolle communicatie essentieel zijn.

Mijn eigen werk met therapiedieren begon met Raico, mijn Amerikaanse Staffordshire Terrier. Als jonge hond volgde ik met hem speurlessen, omdat ik dacht dat hij daar goed in zou zijn. De instructeur zag echter iets anders en zei dat ik beter een therapiedier van hem kon maken, omdat dat veel beter bij zijn karakter paste. Hij kreeg gelijk. Raico was uitzonderlijk zacht, lief en aanhankelijk bij mensen. Zo kwam ik voor het eerst in aanraking met therapiedierwerk.

Raico

Ik volgde lessen in Nederland en specialisaties in Amerika, richtte Therapiedier vzw op en ging met Raico aan de slag met AAI, in die tijd vooral in scholen. Dat deed ik met een educatief programma in samenwerking met een leerkracht, het eerste in zijn soort in België. We startten ook AAI op bij animatie en ergotherapie in woonzorgcentra. Binnen Therapiedier vzw werkten collega's met Deus, een terriërkruising, en Caido, een rottweiler. Voor mij het beste bewijs dat ook andere rassen dan golden retrievers en labradors geschikt kunnen zijn als therapiedier. Ziekenhuizen, gevangenissen en dergelijke waren toen nog niet aan de orde en zijn er pas later bij gekomen.

Caido

Een paar jaar later gingen we ook werken met passieve therapiedieren, omdat de wachtlijsten en de kostprijs van hulphonden voor veel mensen niet helpend waren. Na Raico, die overleed in april 2013, werkte ik met Ceres. Na Ceres, die in september 2025 overleed en negen jaar lang de ster was van ziekenhuizen, hondenkampen, kinderfeestjes, woonzorgcentra en scholen, is Kai er nu. Hij is gespecialiseerd in kinderen en volwassenen met angsten en zorgt met zijn schattigheid voor de nodige ontspanning.

Kai

Deus

Proloog

Er zijn momenten waarop je pas achteraf beseft dat je iets bent beginnen opbouwen dat groter is dan jezelf.

Niet omdat je dat planmatig zo had uitgetekend, maar omdat je stap voor stap bleef doorgaan waar anderen nog geen kader zagen, geen taal hadden en soms zelfs nog geen geloof in wat mogelijk was.

In het begin was er geen systeem, geen erkend vakgebied, geen duidelijke termen om te beschrijven wat er gebeurde wanneer mens en dier elkaar ontmoetten in een context van groei, begeleiding of verandering. Er was alleen de praktijk.

Een hond die plots rust bracht in een ruimte waar spanning hing. Een kind dat voor het eerst opnieuw durfde spreken omdat er een dier naast hem lag. Een volwassene die zichzelf anders begon te ervaren door de aanwezigheid van een dier dat niet oordeelt, maar reageert.

En telkens opnieuw dezelfde vraag die bleef terugkomen: wat gebeurt hier precies, en waarom werkt dit zo?

In 2003 begon een zoektocht die toen nog geen naam had. Geen methodiek, geen duidelijke richting, alleen een diep gevoel dat dieren meer deden dan 'aanwezig zijn'. Ze beïnvloedden gedrag, emotie en verbinding op een manier die niet toevallig was, maar ook nog niet begrepen werd.

Wat begon als praktijk, groeide uit tot een weg. Een weg waarin ervaring langzaam structuur werd, waarin intuïtie stap voor stap taal kreeg, en waarin de relatie tussen mens en dier steeds duidelijker zichtbaar werd als een werkbaar en professioneel veld.

Dit boek is geen theoretisch model dat achteraf op de praktijk werd gelegd. Het is het verhaal van hoe de praktijk zelf een model is geworden en van hoe wat ooit begon als een reeks kleine, betekenisvolle momenten tussen mens en dier, uitgroeide tot een weg die nog maar net zijn begin kende.

Deel 1 — Wetenschappelijke basis: de band tussen mens en dier

1.1 De oorsprong van therapiedieren: van Gheel tot vandaag

Lang voor iemand ooit sprak van “Animal Assisted Interventions” wisten mensen al dat de zorg voor een dier iets met hen deed. De eerste gedocumenteerde sporen daarvan liggen niet in een laboratorium, maar in een Belgisch dorp.

In Gheel (het huidige Geel) werden vanaf de 9de eeuw mensen met een psychische kwetsbaarheid opgevangen bij gastgezinnen, waar de zorg voor het vee en andere dieren op de boerderij deel uitmaakte van hun dagelijkse leven. Historici beschouwen dit doorgaans als de vroegste vorm van wat we vandaag dierondersteunde zorg zouden noemen (Meers e.a., 2007).

Pas veel later volgde de eerste écht gedocumenteerde toepassing binnen een zorginstelling. In 1792 richtten de Quakers in Engeland de York Retreat op, een vernieuwende instelling voor mensen met een psychische aandoening. Oprichter William Tuke liet patiënten kleine dieren verzorgen binnen de instelling, vertrekkend vanuit een destijds vernieuwend idee: dat een menselijkere, minder dwingende benadering van geestelijke gezondheidszorg tot betere resultaten leidde dan de gangbare praktijken van die tijd. Patiënten die voor konijnen en pluimvee zorgden, bleken zich beter te kunnen concentreren en een grotere verantwoordelijkheidszin te ontwikkelen (Tuke, 1813; Serpell, 2010).

Bijna een eeuw later beschreef Florence Nightingale, de grondlegster van de moderne verpleegkunde, in haar invloedrijke *Notes on Nursing* (1859) hoe kleine huisdieren uitstekend gezelschap konden bieden aan zieken in ziekenhuizen en ziekenkamers. Ze merkte op dat patiënten met dieren om zich heen zichtbaar baat hadden bij dat gezelschap, een vroege en intuïtieve erkenning van wat we vandaag met wetenschappelijk onderzoek onderbouwen.

Een belangrijk kantelmoment situeert zich in 1919, toen het Amerikaanse leger na de Eerste Wereldoorlog honden inzette om gewonde soldaten in militaire ziekenhuizen te ondersteunen. Wat aanvankelijk vooral gericht was op het verbeteren van de fysieke toestand van de soldaten, bleek al snel ook een emotioneel herstellend effect te hebben, een vroege illustratie van wat later de kern van dierondersteunde therapie zou worden.

Ook Sigmund Freud speelde onbedoeld een rol in deze geschiedenis. Zijn chow-chow Jofi lag regelmatig tijdens therapiesessies in zijn praktijk, en Freud merkte op dat de hond zijn gedrag aanpaste aan de emotionele toestand van de cliënt: dichterbij komen bij spanning, rustig blijven liggen bij ontspanning. Pas na Freuds dood werd duidelijk hoe bewust hij Jofi inzette om het contact met cliënten te vergemakkelijken (Ernst, 2014).

Een concreet vroeg voorbeeld van dieren binnen revalidatie vond plaats tijdens de Tweede Wereldoorlog: in het Pawling Air Force Convalescent Hospital in New York werden vanaf 1944 honden ingezet om Amerikaanse piloten te helpen herstellen van wat we vandaag posttraumatische stressklachten zouden noemen. Het programma bleek zo populair dat de instelling op een bepaald moment bijna evenveel honden als patiënten herbergde (Rusk, 1972).

Het echte keerpunt kwam er evenwel pas in de jaren 1960, door een toevallige ontdekking. Kinderpsycholoog Boris Levinson liet zijn hond Jingles een keer per ongeluk alleen achter met een sterk teruggetrokken jonge patiënt. Toen hij terugkeerde, zag hij tot zijn verbazing dat het kind voor het eerst contact maakte, met de hond. Die ervaring zette Levinson aan tot verder onderzoek, en in 1969 publiceerde hij *Pet-Oriented Child Psychotherapy*, het eerste grondige werk over wat hij zelf “pet therapy” noemde. Levinson wordt sindsdien beschouwd als de grondlegger van het vakgebied (Levinson, 1969).

Vanaf de jaren 1970 kreeg de praktijk stilaan een wetenschappelijke en organisatorische voedingsbodem. In 1977 richtten dierenarts Leo Bustad, dierenarts William McCulloch en psychiater Michael McCulloch in Portland (Oregon) de Delta Foundation op, die in 1981 werd omgedoopt tot Delta Society, de organisatie die decennialang een leidende rol zou spelen in onderzoek naar de mens-dierband, en in 2012 verderging onder de naam Pet Partners. Diezelfde jaren 1970-1980 zag ook het onderzoek van Erika Friedmann en collega's, dat als eerste een statistisch verband aantoonde tussen het bezit van een huisdier en een betere overlevingskans na een hartaanval (zie 1.4), een van de eerste keren dat de gunstige effecten van dieren ook echt meetbaar werden gemaakt.

In Vlaanderen kwam deze ontwikkeling later op gang. Zoals het Voorwoord van dit boek beschrijft, bestond er begin jaren 2000 nog geen gestructureerd kader voor de inzet van dieren binnen coaching, therapie en onderwijs. De oprichting van Toscanzahoeve in 2003, en later van Therapiedier vzw, markeerde in Vlaanderen een vergelijkbare stap als die van Levinson en Delta Society decennia eerder: van losse, intuïtieve praktijk naar een professioneel onderbouwd vakgebied.

Wat opvalt wanneer je deze geschiedenis overziet, is hoe consistent hetzelfde patroon terugkeert. Telkens weer merkten individuele mensen (een verpleegkundige, een psycholoog, een gastgezin, een dierenarts) eerst intuïtief dat de aanwezigheid van een dier iets deed, lang voordat de wetenschap kon verklaren waarom. Dat is exact de weg die dit boek zelf ook beschrijft: een praktijk die achteraf niet met een theorie werd overgoten, maar geleidelijk zelf een methode werd.

1.2 Waarom een hond ons raakt — de oerband tussen mens en hond

Honden zijn al duizenden jaren de metgezellen van de mens. Hun domesticatie uit de wolf maakte hen tot de eerste diersoort die zich blijvend aan mensen bond, en doorheen de geschiedenis groeide die band verder via het werk dat honden voor mensen verrichtten: als jachthond, waak- of herdershond, en later als speur- en reddingshond. Die eeuwenoude rol

als betrouwbare werkpartner ligt mee aan de basis van het vertrouwen dat mensen vandaag in therapiehonden stellen.

1.3 Historiek en internationale terminologie van Animal Assisted Interventions

Internationaal wordt de overkoepelende term Animal Assisted Intervention (AAI) gebruikt voor elke vorm van doelbewuste inzet van dieren binnen een interventie die deel uitmaakt van een breder behandel- of begeleidingstraject, of die de therapeutische, educatieve of ondersteunende omgeving verbetert (Kruger & Serpell, 2010). Binnen dat overkoepelende begrip onderscheidt men doorgaans een aantal deelgebieden. Animal Assisted Therapy (AAT) is doelgericht en strikt individueel: een opgeleide professional legt vooraf concrete behandelingsdoelen vast, en de voortgang wordt gedocumenteerd en geëvalueerd met het oog op effecten op langere termijn (Friedmann, Soon & Tsai, 2010). Animal Assisted Education (AAE) volgt dezelfde logica, maar dan gericht op het cognitief functioneren binnen een onderwijscontext. Animal Assisted Activities (AAA) is minder strikt doelgericht: het gaat om tussenkomsten met een educatief, motiverend, recreatief of therapeutisch karakter, gericht op kortetermijneffecten zoals plezier en verlaagde stress, en kan zowel door professionals als door opgeleide vrijwilligers begeleid worden (Friedmann, Soon & Tsai, 2010). Animal Support (AS) is strikt genomen geen interventie, maar de ondersteunende training die organisaties aan dieren en hun begeleiders bieden.

Deze internationale terminologie kreeg vanaf de jaren 1980 een stevigere voedingsbodem: in 1981 werd de Delta Society opgericht, een organisatie die de interactie tussen mens en dier wetenschappelijk ging onderzoeken en mee zorgde voor de formalisering en erkenning van dierondersteunde interventies. Deel 7 van dit boek werkt deze indeling verder uit en koppelt ze aan het bredere AASI-kader zoals dat in de Vlaamse praktijk wordt gehanteerd.

1.4 Wat is een therapiehond eigenlijk?

Het Zeepreventorium omschrijft therapiehonden als zorgvuldig geselecteerde en getrainde honden die mensen met fysieke, mentale of emotionele zorgbehoeften ondersteunen. Het onderscheid met een hulphond zit in de doelgroep: een hulphond functioneert individueel voor één persoon, terwijl een therapiehond onder begeleiding van een professional met meerdere personen tegelijk werkt binnen een zorgcontext.

1.5 De Human-Animal Bond en hechtingstheorie

Vroeg onderzoek van Friedmann, Katcher, Lynch en Thomas (1980) legde al een verband tussen het bezit van huisdieren en een betere cardiovasculaire gezondheid, en toonde aan dat dit bezit een belangrijke voorspeller is van overleving in het jaar na een hartaanval. Latere studies breidden dat verband uit naar sociale ondersteuning en hechting: onderzoek

van Beetz, Turner en Kotrschal (2012) toont aan dat de aanwezigheid van een hond stress kan reguleren bij kinderen met een onveilige hechting. Uit de systematische review van Brelsford, Meints, Gee en Pfeffer (2017) blijkt bovendien dat jongeren in residentiële zorg een veiligere hechting ontwikkelden na dierondersteunde therapie.

1.6 Hooggevoeligheid en de Dierenspiegel® tussen eigenaar en hond

Hooggevoeligheid wordt meestal besproken als een menselijke eigenschap, maar komt ook bij honden voor. Een hooggevoelige hond reageert intenser op externe prikkels zoals geluiden, geuren of sociale interacties: harde geluiden kunnen leiden tot janken, trillen of wegstroepen, sterke geuren tot ongemak, en drukke sociale situaties tot overprikkeling. Belangrijk daarbij is dat dit gedrag een weerspiegeling is van de interne ervaring van de hond, en niet zomaar als "probleemgedrag" mag worden afgedaan. Stresssignalen zoals kwijlen, overmatig hijgen of het vermijden van oogcontact zijn signalen dat een hond zich overweldigd voelt.

Een opmerkelijk aspect van deze gevoeligheid is de manier waarop eigenaar en hond elkaar kunnen spiegelen, een dynamiek die binnen Therapiedier vzw bekendstaat als de Dierenspiegel®. Een eigenaar die vaak gestrest of nerveus is, kan die spanning overdragen op de hond, die op zijn beurt zelf gestrest of angstig reageert. Omgekeerd kan een rustige, bedachtzame eigenaar een stabiliserende invloed hebben op zijn hond. Deze wederkerigheid is bijzonder relevant voor hooggevoelige honden, die extra gevoelig zijn voor de stemmingen van hun eigenaar. Bewustzijn van de eigen emoties en stressniveaus (via zelfzorg en geduld) werkt daarom door op het welzijn van de eigenaar zelf én op dat van de hond, en dus op de kwaliteit van hun onderlinge band.

1.7 De neurobiologie van mens-dier interacties

Het rustgevend effect van de omgang met honden wordt deels verklaard door oxytocine, het zogenaamde "knuffelhormoon". Oxytocine reguleert de hartslag, verlaagt de bloeddruk en remt de aanmaak van het stresshormoon cortisol, wat een gevoel van ontspanning en geluk oplevert (Zeepreventorium; Beetz, Uvnäs-Moberg, Julius & Kotrschal, 2012). De systematische review van Brelsford et al. (2017) bevestigt dit patroon: onderzoek naar mens-dierinteracties toont consistent een toename van oxytocineproductie samen met een afname van cortisolspiegels, bloeddruk en huidgeleiding, wat wijst op een duidelijk verband tussen diercontact en de vermindering van stress en angst.

1.8 Werkt het echt? Wat de wetenschap zegt

De wetenschappelijke evidentie voor de effecten van dieren op mensen is intussen behoorlijk breed. Interacties met dieren verminderen eenzaamheid, angst en agressie en doen het aantal positieve sociale interacties toenemen (Beetz et al., 2012), verminderen de symptomen van depressie (Souter & Miller, 2007) en verlagen de frequentie van

doktersbezoeken (Headey & Grabka, 2007). Het aaien van en de omgang met een hond verbetert de gezondheid en het welbevinden (Anderson, Reid & Jennings, 1992; Katcher & Beck, 1987). Deze effecten blijven niet beperkt tot honden: ook katten (Wedl et al., 2011) en paarden (Hausberger et al., 2008) hebben aantoonbaar gunstige effecten. Specifiek in de klascontext bracht een bevraging van 1400 leraren aan het licht dat bijna 70% dieren in de klas inzette, met voordelen op vlak van aandacht, motivatie, stemming, sociaal-emotionele ontwikkeling, empathie en cognitieve ontwikkeling (Brelsford et al., 2017).

1.9 Kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek

Positieve resultaten zijn geen vrijgeleide om onderzoek klakkeloos over te nemen. De systematische review van Brelsford, Meints, Gee en Pfeffer (2017), gepubliceerd in het International Journal of Environmental Research and Public Health, analyseerde 25 studies over dierondersteunde interventies op school en concludeerde dat de meeste weliswaar significante voordelen rapporteerden, maar sterk uiteenliepen in methode, opzet, interventietype, meetinstrumenten, steekproefgrootte en blootstellingsduur. De auteurs signaleren ook een zorgwekkend gebrek aan aandacht voor risicobeoordeling en dierenwelzijn in het bestaande onderzoek. Hun conclusie: de bevindingen zijn veelbelovend, maar de bewijsbasis moet steviger en de protocollen strikter, met welzijn en veiligheid van alle betrokkenen (mens én dier) voorop.

1.10 Mythen en misverstanden over therapiedieren

Een hardnekkig misverstand is dat dieren in zorginstellingen een groot besmettingsgevaar vormen. Het ZorgBeest-onderzoeksrapport van Odisee Hogeschool (2015-2017) nuanceert dat: in de westerse wereld blijkt het gevaar op zoönosen bij dierondersteunde interventies in de praktijk zeer klein, wat bevestigd werd door de bezochte zorginstellingen. Mits de gebruikelijke hygiënische protocollen gevolgd worden en dieren regelmatig gecontroleerd, gevaccineerd en preventief behandeld worden tegen parasieten, blijft het risico beperkt. Zo bleek uit onderzoek van Gandolfi-Decristophoris en collega's (2012) dat de kans op verspreiding van MRSA door honden in woonzorgcentra, mits goede hygiëne, zeer klein is.

1.11 Indicaties en contra-indicaties

Niet elke situatie leent zich tot de inzet van een therapiedier. Het ZorgBeest-rapport somt veelvoorkomende contra-indicaties op: allergie bij de cliënt, open wonden, een negatieve attitude van de cliënt tegenover het dier, bepaalde specifieke doelgroepen waarbij extra voorzichtigheid geboden is, een negatieve attitude bij het personeel, financiële beperkingen, of een dier dat niet volledig gezond is. Een individuele screening met risico-analyse, voorafgaand aan elke deelname, blijft daarom aangewezen.

1.12 Verklaringsmodellen: waarom werkt het?

Dat de aanwezigheid van dieren een kalmerend effect heeft, is uitgebreid gedocumenteerd, maar waarom dat zo is, blijft onderwerp van discussie. Een invloedrijke verklaring is de biophilia hypothesis van bioloog E.O. Wilson (1984): de gedachte dat mensen evolutionair geprogrammeerd zijn om zich aangetrokken te voelen tot andere levende wezens, omdat het scherp opmerken van signalen uit de levende omgeving ooit een overlevingsvoordeel bood. Sluitend bewijs voor deze aangeboren aantrekkingskracht ontbreekt echter; Serpell (1986) stelt een eenvoudigere verklaring voor: elke positieve prikkel die de aandacht trekt werkt kalmerend op het lichaam, en een dier is daarvoor gewoon bijzonder geschikt.

Een tweede verklaringsmodel vertrekt vanuit de leertheorie (Brickel, 1985): een dier fungeert als buffer die de aandacht wegleidt van angstopwekkende prikkels. Doordat die afleiding herhaaldelijk gepaard gaat met een aangename, niet-bedreigende ervaring, vermindert de onderliggende angst geleidelijk. Dat verklaart bijvoorbeeld waarom een kind soms makkelijker een moeilijk onderwerp deelt met de aanwezige hond dan rechtstreeks met de therapeut. Onderzoek dat deze verklaringen fysiologisch probeert te onderbouwen, via hartslag, bloeddruk, huidtemperatuur of stresshormonen, levert wisselende resultaten op: er is voldoende grond om te besluiten dat dieren in specifieke situaties en bij specifieke mensen een kalmerend effect kunnen hebben, maar geen van beide theorieën verklaart afdoende waarom dat effect van dier tot dier en van persoon tot persoon verschilt. Beide modellen sluiten elkaar niet uit en worden in de praktijk vaak als complementair beschouwd.

Deel 2 — Voor wie kan een therapiehond iets betekenen?

2.1 Kinderen met ADHD en aandachtsproblemen

ADHD, of Attention Deficit/Hyperactivity Disorder, is een van de meest gestelde diagnoses bij kinderen: naar schatting heeft ongeveer één op twintig kinderen ermee te maken, wat in de praktijk neerkomt op gemiddeld één kind per klas. De stoornis wordt gekenmerkt door een combinatie van concentratieproblemen, impulsiviteit en hyperactiviteit, al komen niet alle drie kenmerken bij iedereen even sterk voor. Wanneer vooral de aandachtsproblemen op de voorgrond staan, zonder hyperactiviteit, spreekt men van ADD. In tegenstelling tot wat lang werd gedacht, groeien kinderen niet automatisch over ADHD heen: bij een aanzienlijk deel blijven de kenmerken ook op volwassen leeftijd aanwezig.

Voor kinderen met ADHD kan de aanwezigheid van een therapiehond op verschillende manieren ondersteunend werken. Het dier vraagt om een rustige, voorspelbare aanpak, wat kinderen helpt hun eigen tempo en energie beter te reguleren. Een hond geeft bovendien onmiddellijke, niet-oordelende feedback op gedrag: onrustig of te druk gedrag maakt het dier onrustig, terwijl een kalme, geconcentreerde houding beloond wordt met toenadering. Dat biedt een tastbare, laagdrempelige oefening in zelfregulatie die niet steunt op verbale correctie. Ook werkt de zorg voor het dier (eten geven, uitlaten, verzorgen) motiverend en structurerend, en biedt het samen oefenen van korte, concrete opdrachten met de hond een aangename manier om aandacht en doorzettingsvermogen op te bouwen.

2.2 Autisme

Voor kinderen met autisme is contact maken met anderen vaak een uitdaging. Het Zeepreventorium beschrijft hoe dieren daarbij kunnen helpen: ze nemen een deel van de spanning weg die rechtstreeks menselijk contact met zich meebrengt, en hun gedrag is voor deze kinderen vaak eenvoudiger te begrijpen en te voorspellen. Dat ondersteunt hen bij het aanleren van meer sociaal aangepast gedrag. Omdat een hond vooral reageert op lichaamstaal en toon, leren kinderen bovendien bewuster communiceren en hun manier van communiceren afstemmen op wie ze voor zich hebben.

Concreet uit zich dat op verschillende vlakken. De hond nodigt uit tot praten en vertellen, bijvoorbeeld om zijn gedrag te verklaren of erover te vertellen, en oordeelt niet over houderig of ongewoon gedrag, wat een veilige aanleiding biedt om angsten te overwinnen. Kinderen voelen zich vaak opvallend snel op hun gemak bij een hond en durven zich voor het dier meer open te stellen dan voor een volwassene; net dat contact haalt hen dikwijls uit hun eigen, meer teruggetrokken wereld. De verantwoordelijkheid die de zorg voor de hond met zich meebrengt, versterkt bovendien het zelfvertrouwen en het gevoel van eigenwaarde.

2.3 Dementie en ouderenzorg

Bij mensen met dementie, waaronder de ziekte van Alzheimer, wordt de aanwezigheid van therapiedieren gelinkt aan een toename van sociaal gedrag en een afname van angst en stress. Dieren bieden deze vaak sociaal geïsoleerde bewoners gezelschap en emotionele steun, en kunnen hen motiveren om te communiceren, wat bijdraagt tot een actievere dagbesteding. Ook bij jongdementerenden wordt specifiek geëxperimenteerd met de inzet van interventiehonden, als aanvulling op de bestaande zorg in woonzorgcentra.

2.4 Depressie

Al begin twintigste eeuw sprak verpleegkundige Florence Nightingale haar overtuiging uit dat gezelschapsdieren hielpen bij het verlichten van depressie. Recenter onderzoek bevestigt dat vermoeden: therapeutische sessies met dieren, zoals honden of paarden, gaan gepaard met merkbare verbeteringen in de emotionele toestand, de sociale interactie en het algemeen welzijn van mensen met depressieve klachten. Ook een buddyhond, die permanent aanwezig is bij zijn baasje, wordt in deze context ingezet als vaste bron van steun.

2.5 Angst

De aanwezigheid van een hond kan zorgen voor een gevoel van veiligheid en geborgenheid. Het Zeepreventorium beschrijft hoe een hond kan fungeren als een soort "emotioneel schild": een veilige, geruststellende aanwezigheid die het gevoel van angst vermindert. Voor mensen met specifieke angsten, zoals paniekaanvallen, kan de hond helpen door aanwezig te zijn tijdens angstige momenten. Bij een specifieke hondenangst geldt een ander mechanisme: therapiehonden zijn getraind om kalm, voorspelbaar en vriendelijk te zijn, zonder onverwachte bewegingen of felle reacties. Zo ontstaat een eerste positieve ervaring in een veilige, gecontroleerde setting, en groeit het vertrouwen naarmate iemand merkt dat hij zonder angstreactie in de buurt van de hond kan zijn.

2.6 PTSS en trauma

Dierondersteunde interventies worden ook ingezet bij acute psychische stoornissen. De systematische review van Brelsford et al. (2017) haalt onderzoek aan waaruit significante gedragsverbeteringen bleken bij tieners met stemmingsstoornissen, schizofrenie, angststoornissen en eetstoornissen na een interventie met een hond. Jongeren in residentiële zorg ontwikkelden bovendien een veiligere hechting na dierondersteunde therapie, relevant voor trauma waarbij hechting is aangetast.

2.7 Burn-out

Burn-out is het resultaat van langdurige, chronische stress, meestal in een werkcontext, en uit zich in aanhoudende vermoeidheid, verminderde veerkracht en een groeiend gevoel van machteloosheid. De overlap met wat eerder al beschreven werd over stress en depressie (zie 1.7 en 2.4) is groot: ook bij burn-out spelen een verhoogde cortisolspiegel en een verstoorde balans tussen draaglast en draagkracht een centrale rol.

De inzet van een therapiedier bij burn-out steunt dan ook op dezelfde mechanismen als bij stress en depressie: de aanwezigheid van een dier reguleert de aanmaak van cortisol en verhoogt die van oxytocine (Beetz et al., 2012), wat lichamelijk voelbare ontspanning oplevert. Minstens even belangrijk is het ritme dat een dier oplegt: een hond heeft dagelijkse wandelingen, vaste voedertijden en rustmomenten nodig, en dat eenvoudige, voorspelbare ritme kan net het tegenwicht bieden dat mensen in burn-out kwijt zijn geraakt. Voor wie in een uitputtingsfase zit, ligt de meerwaarde van een therapiedier dan ook niet primair in doelgerichte oefeningen, maar in een niet-veeleisende aanwezigheid die uitnodigt tot rust, buiten zijn en heropbouw van dagstructuur, zonder de prestatiedruk die vaak net aan de basis van de burn-out lag.

2.8 Psychiatrie: bredere geestelijke gezondheidszorg

Binnen de bredere geestelijke gezondheidszorg wordt de aanwezigheid van dieren gelinkt aan een vermindering van angst en een verbetering van de sociale interactie bij uiteenlopende problematieken, waaronder PTSS, angststoornissen, depressie en autismespectrumstoornissen. Therapie dieren worden hier zowel individueel als in groepsverband ingezet, telkens als aanvulling op de bestaande behandeling, en nooit als vervanging ervan.

2.9 Fysieke beperkingen

Voor mensen met een fysieke beperking, of mensen die herstellen van een ongeval of chronische aandoening, kunnen dieren op twee manieren ondersteunen. Actief worden bijvoorbeeld paarden ingezet in hippotherapie om houding, balans en motorische vaardigheden te trainen. Passief kan een speciaal getrainde motorische hond dagelijkse taken overnemen, zoals deuren openen of voorwerpen oprapen, wat de zelfstandigheid van de gebruiker aanzienlijk vergroot. Voor blinden en slechtzienden bestaat een specifiek opgeleide categorie assistentiehonden, de geleidehond, die overal toegang heeft waar de eigenaar komt (zie 5.3).

2.10 Epilepsie en andere neurologische aandoeningen

Een epileptische aanvalshond, of "epileptic alert dog", wordt getraind om subtiele veranderingen bij zijn baasje op te merken die aan een epileptische aanval voorafgaan, en hierop te waarschuwen. Dat geeft de persoon met epilepsie de kans om tijdig een veilige houding aan te nemen of hulp in te roepen, wat het gevoel van controle en veiligheid in het dagelijks leven aanzienlijk vergroot.

2.11 Verstandelijke beperking

Van een verstandelijke beperking is sprake wanneer iemands cognitief functioneren en aanpassingsvermogen duidelijk onder het gemiddelde liggen, met beperkingen in bijvoorbeeld redeneren, plannen, communiceren of zelfredzaamheid. Naargelang de ernst onderscheidt men doorgaans een lichte, matige, ernstige of diepe verstandelijke beperking; de oorzaak ligt vaak in de periode rond de geboorte (zuurstofgebrek, infecties, erfelijke factoren) of in een chromosoomafwijking zoals het syndroom van Down. Wanneer iemand naast een verstandelijke ook een fysieke beperking heeft, spreekt men van een meervoudige beperking.

Therapiedieren sluiten bij deze doelgroep goed aan omdat ze geen taalvaardigheid of abstract denken vereisen om een verbinding aan te gaan: contact met een dier verloopt via aanraking, blik en toon, kanalen die ook voor iemand met een beperkt verstandelijk niveau volledig toegankelijk zijn. Net als bij andere doelgroepen in dit hoofdstuk draagt dat bij tot ontspanning, een grotere sociale betrokkenheid en meer zelfvertrouwen, terwijl eenvoudige verzorgingstaken (aaien, borstelen, een snoepje geven) een gevoel van betekenis en eigenwaarde kunnen versterken. Veel mensen met een meervoudige beperking hechten sterk aan een vaste dagstructuur; de voorspelbaarheid van een therapiedierteam, met een vast ritueel bij elk bezoek, sluit daar goed op aan.

2.12 Chronische ziekte

Ook bij chronische aandoeningen zoals diabetes kan een specifiek getraind dier een belangrijk verschil maken. Een "diabetic alert dog" leert de geursignalen herkennen die gepaard gaan met een te lage (hypo) of te hoge (hyper) bloedsuikerspiegel, en waarschuwt zijn baasje daarvoor nog voor die het zelf voelt. Voor mensen met chronische pijn kan ook een buddyhond ingezet worden als vaste bron van steun en afleiding.

2.13 Revalidatie

Het Zeepreventorium, een medisch pediatrisch revalidatiecentrum, zet therapiehonden ondersteunend in naast de bestaande therapie: de hond vervangt de therapie of de zorgverlener niet, maar verbetert de kwaliteit en effectiviteit ervan. Een therapiehond kan

zelf geen bewegingsactiviteit voorschrijven, maar doordat de hond deelneemt, is een kind of jongere vaak meer gemotiveerd om mee te doen. Omdat de therapiehonden dagelijkse wandelingen nodig hebben, zet dat de jongere aan tot extra beweging, wat ongemerkt ook de sociale contacten bevordert en gesprekken faciliteert.

2.14 Palliatieve zorg

Ook in de laatste levensfase kan de aanwezigheid van een therapiedier een waardevolle rol spelen. Dierondersteunde interventies worden internationaal ingezet bij zowel somatisch zieke patiënten op intensievezorgafdelingen als bij patiënten in palliatieve zorg, telkens als aanvulling op de bestaande medische en psychosociale begeleiding, nooit als vervanging ervan.

In deze context verschuift het doel: het gaat niet langer om revalidatie of vooruitgang, maar om comfort, aanwezigheid en kwaliteit van leven in de tijd die rest. Een therapiedier biedt afleiding van pijn en ziekte, een moment van gewone, alledaagse nabijheid te midden van een sterk gemedicaliseerde omgeving, en vaak een aanleiding tot gesprek: met de patiënt zelf, maar evenzeer met bezorgde familieleden, voor wie het bezoek van een hond soms een zeldzaam lichtpunt betekent tijdens moeilijke ziekenhuisbezoeken. Voor patiënten die zelf altijd een huisdier hadden, kan het contact met een therapiedier bovendien een stuk vertrouwde identiteit en autonomie teruggeven op een moment waarop veel van die autonomie al is weggefallen. Net als bij rouw (zie 2.18) ligt de waarde van het dier hier niet in het oplossen van iets, maar in een niet-oordelende aanwezigheid die ruimte laat voor wat er is.

2.15 Kinderen en jongeren: onderwijs, leerondersteuning en jeugdhulp

De inzet van dieren in de klas wint aan populariteit, maar hoe stevig is het bewijs? De systematische review van Brelsford, Meints, Gee en Pfeffer (2017) onderzocht 25 studies over dierondersteunde interventies in het onderwijs en vond overwegend positieve resultaten: voordelen op vlak van aandacht, motivatie, stemming, welzijn, sociaal-emotionele ontwikkeling, empathie en cognitieve ontwikkeling. Landen als Oostenrijk hebben hun onderwijspraktijk daarop aangepast met richtlijnen die leraren toelaten hun hond mee naar school te nemen. Een bevraging bij 1400 leraren toonde aan dat bijna 70% dieren in de klas gebruikte. De auteurs plaatsen wel een kanttekening: de studies verschillen sterk in methode en kwaliteit, en risicobeoordeling en dierenwelzijn krijgen in het onderzoeksveld nog onvoldoende aandacht.

2.16 De klashond: partner in de klas

Een klashond is een hond die structureel wordt ingezet binnen een onderwijscontext, zoals een klas, school of begeleidingsgroep. In tegenstelling tot een losse, vrije aanwezigheid maakt de klashond deel uit van een pedagogisch en begeleidingskader: er is een vaste

aanwezigheid, duidelijke afspraken rond rust, interactie en ruimte, en samenwerking met de leerkracht of begeleider. Binnen die grenzen kan een klashond bijdragen aan emotioneel welzijn (minder stress en spanning, meer veiligheid in de groep), sociale vaardigheden (meer empathie, betere communicatie tussen leerlingen) en het leerklimaat (meer motivatie, betere concentratie).

Die meerwaarde staat of valt met een duidelijke ethische structuur: de hond moet zich altijd kunnen terugtrekken, rustmomenten zijn structureel ingebouwd, stresssignalen worden opgevolgd, en de hond wordt nooit ingezet als beloning of drukmiddel. Een klashond "doet" dus niet zomaar mee, maar neemt deel binnen grenzen die te allen tijde gerespecteerd worden; het onderscheid met het bredere begrip therapiedier (zie 1.4) zit hem vooral in die vaste, herhaalde onderwijscontext.

De leeshond

Een specifieke toepassing binnen de onderwijscontext is de leeshond: een hond waaraan kinderen hardop voorlezen, zonder correctie of beoordeling. Voor kinderen die onzeker zijn over hun leesvaardigheid, of faalangst ervaren bij het hardop lezen voor een leerkracht of klasgenoten, verlaagt de aanwezigheid van de hond de drempel aanzienlijk: de hond luistert, oordeelt niet, en corrigeert geen fouten. Dat maakt oefenen minder bedreigend en vaak net leuker, wat op termijn ook de leesmotivatie ten goede komt. Net als bij de klashond gelden ook hier de grenzen uit deel 3: het voorlezen gebeurt op initiatief en op het tempo van het kind, en de hond krijgt voldoende rust tussen sessies.

2.17 Voordelen van therapiedieren in jeugdinstituten

Onderzoek en praktijkervaring binnen jeugdinstituten wijzen consistent op een aantal terugkerende effecten: een afname van probleemgedrag, meer sociaal gedrag, een grotere mate van ontspanning en minder eenzaamheid. Vaak wordt ook een vermindering van angst vastgesteld, en kan de aanwezigheid van een dier helpen om problemen zoals pesten en andere psychosociale moeilijkheden bespreekbaar te maken. Ook de motivatie om te leren neemt toe, net als het vermogen om angsten te overwinnen, en ook de fantasie wordt geprikkeld.

Kinderen en jongeren durven zich vaak makkelijker open te stellen bij een dier, omdat ze voelen dat het hen neemt zoals ze zijn, zonder oordeel. Dat contact geeft een gevoel van veiligheid en ontspanning, waardoor iemand meer in balans en rustiger kan worden, een effect dat zich ook buiten de sessie doorzet: ook contacten in de buitenwereld verlopen daarna vaak makkelijker. Verder draagt de zorg voor een dier bij aan meer zelfwaardering en een groter verantwoordelijkheidsgevoel, en heeft het contact een aantoonbaar positief effect op de gezondheid: het vermindert stress, verlaagt de hartslag en de bloeddruk, en verhoogt de weerstand.

Wat doet een therapiedier voor de mens?

Samengevat kan een therapiedier op heel wat vlakken het verschil maken. Het brengt je aan het lachen, zet aan tot beweging en spel, en veroordeelt niet, maar laat je gewoon jezelf zijn. Het helpt bij het leggen van sociale contacten en houdt gezelschap wanneer iemand alleen is. Het aaien of aanraken van een dier geeft een rustgevend gevoel en richt de aandacht naar buiten, weg van piekeren. Een dier zet ook aan tot regelmaat en structuur in het dagelijks leven, en kan steun bieden in moeilijke of depressieve periodes. Het geeft een gevoel van veiligheid, bekrachtigt en versterkt het zelfvertrouwen, en kan iemand helpen opnieuw sociaal te worden door die structuur.

Waarom werkt dit zo goed?

Dieren spreken mensen aan op een manier die weinig andere factoren doen. Ze doen soms een beroep op moed: wie een paard of een koe wil laten luisteren, moet daarvoor kracht en zelfvertrouwen tonen. Omdat het om levende wezens gaat die verzorging nodig hebben, moeten bepaalde taken gebeuren, ook wanneer iemand er weinig zin in heeft, wat mensen over een drempel trekt die ze zelf niet snel zouden overschrijden. Dieren doen bovendien soms onverwachte dingen (plots een andere kant op lopen, door elkaar bewegen in een groep), wat om een snelle, alerte reactie vraagt.

Daarnaast maken dieren levensprocessen aanschouwelijk en bespreekbaar: seksualiteit, de dood, rangorde binnen een groep, het leven zelf. Dat bevordert openheid over gevoelens en ervaringen die anders moeilijk ter sprake komen. Dieren zijn tegelijk onderdeel van het gewone, alledaagse leven: ze bieden ontspanning en een natuurlijk aanknopingspunt voor een gesprek, wat een ontspannen sfeer in de hand werkt. En als levende wezens prikkelen ze al onze zintuigen: ze maken geluid, hebben een eigen geur, bewegen op hun eigen manier, en voelen elk anders aan. Dat draagt bij aan een gevoel van levendigheid dat moeilijk op een andere manier op te wekken is.

2.18 Therapiedieren als steun bij rouw en verdriet

Rouw verloopt zelden lineair. Waar mensen vaak een gestage vooruitgang verwachten (vandaag iets beter, morgen nog wat beter), beweegt verwerking eerder spiraalvormig: een geur, een foto of een vertrouwde plek kan het verdriet plots weer naar boven brengen, ook nadat iemand het gevoel had al een stuk verder te staan. Dat is geen terugval, maar een nieuwe doorgang van hetzelfde thema, ditmaal vanuit meer draagkracht.

Therapiedieren kunnen bij dat proces een bijzondere rol spelen, niet zozeer door het verdriet weg te nemen, maar door voor te leven hoe herstel eruitziet: een angstige hond leert niet in één dag vertrouwen, een getraumatiseerd dier ontspant niet na één sessie. Ook dieren zetten stapjes vooruit, staan soms stil, en zetten dan weer een stap, zonder zichzelf daarvoor te veroordelen. Voor mensen in rouw kan die niet-oordelende, geduldige aanwezigheid een waardevol tegenwicht bieden tegen de druk om "er al overheen" te moeten zijn.

2.19 Diepgaand: een masterproef over honden in psychotherapie met kinderen

Een van de meest diepgaande Belgische bronnen over dit onderwerp is de masterproef van Karolien Maes (2013), "Het gebruik van honden in therapie met kinderen: theoretische perspectieven en recente ontwikkelingen", geschreven aan de Universiteit Gent onder promotorschap van prof. dr. Paul Verhaeghe. Maes plaatst de praktijk in een lang historisch perspectief: van dieren in verzorgingscontexten sinds de oudheid, over het York Retreat in de 18e eeuw, tot Sigmund Freud, die zijn hond Jofi tijdens sessies liet meelopen en optekende dat patiënten opener communiceerden en minder weerstand vertoonden in haar aanwezigheid. Boris Levinson wordt gezien als degene die dit gebruik begin jaren 1960 wetenschappelijk op de kaart zette, na de toevallige vaststelling dat zijn hond Jingles een moeilijk bereikbare jonge patiënt hielp openbloeien.

Op basis van een brede literatuurstudie brengt Maes de gerapporteerde effecten van honden in therapie met kinderen onder in vier categorieën. Fysiologisch gaat het vooral om een daling van het cortisolgehalte, die sterker blijkt naarmate het kind meer fysiek contact heeft met de hond (Beetz et al., 2011, 2012a). Sociaal fungeert de hond als katalysator: hij vermindert weerstand, maakt de sfeer losser en verhoogt de kans dat een kind persoonlijke informatie deelt met de therapeut. Emotioneel meet onderzoek een verbetering van de gemoedstoestand na sessies met een hond (Prothmann, Bienert & Ettrich, 2006). Gedragmatig, vooral bij kinderen met een autismespectrumstoornis, noteren onderzoekers meer oogcontact, meer lachen en minder fysieke en verbale agressie wanneer een hond aanwezig is (Silva et al., 2011).

Voor de verklaring van deze effecten onderscheidt Maes vier terugkerende werkingsmechanismen: reductie van angst en stress, sociale mediatie (de hond als katalysator van sociale interactie én als bron van sociale steun), versterking van zelfvertrouwen en eigeneffectiviteit, en de hond als hechtingsfiguur of transitioneel object. Ze wijst erop dat deze mechanismen elkaar niet uitsluiten en vaak gelijktijdig spelen, en dat oxytocineregulatie mogelijk een gemeenschappelijke biologische onderlaag vormt die verschillende van deze verklaringen met elkaar verbindt.

Maes plaatst hier ook kritische kanttekeningen bij: onderzoek houdt nog te weinig rekening met kind-, dier- en omgevingsfactoren die de effecten kunnen beïnvloeden, longitudinale studies ontbreken grotendeels, en er is weinig aandacht voor mogelijke negatieve bijwerkingen. Ze werpt bovendien een ethische vraag op die relevant blijft voor de praktijk: is het wenselijk dat een kind tijdens therapie een echte hechtingsband opbouwt met de hond, of is de rol van "transitioneel object" (een tijdelijke brug naar meer adaptief functioneren) zowel therapeutisch als ethisch de meer verantwoorde optie?

2.20 Pensioen en overlijden

De voorgaande hoofdstukken beschreven telkens voor wie een therapiedier een verschil kan maken: bij autisme, tijdens palliatieve zorg, bij rouw. Die meerwaarde is echter nooit

vanzelfsprekend of oneindig, en ze staat of valt met het dier dat ze mogelijk maakt. Daarom sluiten we dit deel af met een blik in de andere richting: wat betekent het voor dát dier wanneer het niet meer kan of wil werken, tijdelijk of voorgoed? Wie met een therapiedier begint, doet er goed aan hier meteen bij stil te staan. Bezint eer ge begint.

Wanneer een therapiedier tijdelijk of definitief stopt

Wie met een therapiedier werkt, weet dat er ooit een moment komt waarop het dier niet meer naast je staat tijdens een sessie. Soms is dat tijdelijk: vakantie, ziekte, herstel, pension of gewoon een noodzakelijke rustperiode. Soms is het definitief: het dier wordt ouder, gaat met pensioen of overlijdt.

Dat hoort bij werken met levende wezens. Toch wordt dit aspect binnen Animal Assisted Interventions vaak onderschat. We besteden veel aandacht aan selectie, opleiding, welzijn en inzet van het dier, maar veel minder aan het moment waarop die samenwerking verandert of eindigt.

Juist dat einde verdient aandacht, en niet alleen voor de begeleider, maar ook voor cliënten én voor het dier zelf.

Een therapiedier is geen therapeutisch instrument

Een therapiehond is geen materiaal dat we na een aantal jaren vervangen door een nieuw exemplaar. Hij is een levend wezen waarmee relaties ontstaan.

Voor de begeleider kan het dier collega, partner, maatje en gezinslid tegelijk zijn. Voor cliënten kan diezelfde hond een veilige en voorspelbare aanwezigheid worden. Misschien is hij degene bij wie een kind durft te praten. Degene die naast een oudere persoon gaat liggen wanneer woorden moeilijk worden. Degene die spanning doorbreekt tijdens een therapiesessie of een gevoel van veiligheid creëert bij iemand die menselijke nabijheid moeilijk vindt.

Dat heeft consequenties wanneer het dier plots niet aanwezig is.

In *Laatste knuffel, eeuwige herinnering* beschrijf ik hoe een dier een hechtingsfiguur en veiligheidsanker kan worden. Door herhaald contact, voorspelbaarheid, fysieke nabijheid en co-regulatie kan het zenuwstelsel de aanwezigheid van een dier gaan verbinden met veiligheid. Wanneer het dier wegvalt, verdwijnt daarom niet alleen het dier uit de situatie, maar soms ook een stukje van die vertrouwde regulatie.

Bij therapiedieren kan precies hetzelfde mechanisme ontstaan.

Dat betekent niet dat cliënten afhankelijk gemaakt moeten worden van een therapiedier. Integendeel. Het betekent dat we als professionele begeleiders rekening moeten houden met de betekenis die het dier voor iemand heeft gekregen.

Wanneer de therapiehond tijdelijk weg is

Een therapiedier hoeft niet overleden te zijn om gemist te worden.

Misschien gaat de hond enkele weken met vakantie of naar een pension. Misschien moet hij herstellen van een operatie. Misschien neem je zelf vakantie. Misschien heeft het dier simpelweg een periode nodig waarin het niet werkt.

Voor de begeleider lijkt dat vanzelfsprekend:

"Kai is er drie weken niet."

Voor een cliënt kan dat anders voelen:

"Waar is Kai?"

"Komt hij nog terug?"

"Heb ik iets verkeerd gedaan?"

"Wil hij mij niet meer zien?"

Zeker kinderen, mensen met autisme, dementie, hechtingsproblemen, een verstandelijke beperking of eerdere verlieservaringen kunnen een tijdelijke afwezigheid anders interpreteren dan wij verwachten.

Daarom is **voorspelbaarheid** belangrijk. Vertel indien mogelijk vooraf dat de hond tijdelijk niet aanwezig zal zijn. Maak duidelijk waarom en vooral dat hij terugkomt. Bijvoorbeeld:

"Kai gaat een tijdje op vakantie. Daarom is hij de volgende drie keren niet bij onze afspraak. Daarna komt hij terug."

Voor sommige cliënten helpt het om dit visueel te maken. Je kunt een foto gebruiken, de terugkomdatum op een kalender aanduiden of samen aftellen hoeveel afspraken er nog zonder het dier zijn.

Daarmee maak je een belangrijk onderscheid duidelijk:

afwezig zijn is niet hetzelfde als verdwijnen.

Dat lijkt eenvoudig, maar is een waardevolle levensles die een therapiedier juist kan helpen oefenen.

Maak van tijdelijke afwezigheid geen probleem dat onmiddellijk opgelost moet worden

De eerste reflex kan zijn om meteen een andere hond mee te nemen. Dat hoeft niet altijd.

De afwezigheid van een therapiedier kan zelfs therapeutisch bruikbaar worden. Wat gebeurt er wanneer iemand die veiligheid biedt er tijdelijk niet is? Welke gevoelens komen naar boven? Wat helpt de cliënt om zichzelf te reguleren? Welke elementen van wat het dier normaal biedt, kan de cliënt geleidelijk zelf leren inzetten?

Je kunt vragen:

Wat mis je het meest aan hem?

Wat doet hij waardoor jij rustig wordt?

Kunnen we vandaag proberen dat gevoel zelf terug te vinden?

Wat zou hij doen als hij hier nu was?

Zo verschuift de hond van externe regulatie langzaam naar een **geïnternaliseerde hulpbron**. Het dier hoeft daarvoor niet fysiek aanwezig te zijn. De ervaring die met hem werd opgebouwd kan meegenomen worden.

Wanneer een therapiedier met pensioen gaat

Nog ingrijpender is het moment waarop een therapiedier definitief stopt met werken. Dat moment zou eigenlijk niet pas moeten komen wanneer een hond lichamelijk of emotioneel niet meer *kán* werken. Een waardig pensioen betekent dat wij eerder durven luisteren.

Misschien worden sessies vermoeiender. Misschien slaapt de hond langer na een werkdag. Misschien neemt zijn tolerantie voor aanraking af. Misschien zoekt hij tijdens sessies vaker afstand. Misschien wordt hij ouder en heeft hij lichamelijk meer herstel nodig.

Dan is onze verantwoordelijkheid niet:

Hoe lang kan hij nog werken?

maar:

Heeft hij hier nog plezier in en is dit nog goed voor hem?

Een therapiedier heeft geen contract waarin staat dat hij tot zijn laatste levensdag moet blijven zorgen voor mensen. Hij mag stoppen. Ook dat is dierenwelzijn.

Een geleidelijke afbouw kan mooi zijn: minder cliënten, kortere sessies, minder intensieve doelgroepen en uiteindelijk alleen nog occasioneel aanwezig zijn zonder actieve opdracht.

Zo ontstaat ruimte voor een overgang in plaats van een abrupt einde.

Cliënten laten afscheid nemen

Wanneer je weet dat een therapiedier definitief stopt, is het waardevol om cliënten daar waar mogelijk bij te betrekken.

Afscheid nemen kan bijvoorbeeld bestaan uit een laatste rustige sessie, een foto samen, een tekening of brief voor het dier, herinneringen ophalen of vertellen wat het dier voor iemand betekend heeft.

Een kind kan bijvoorbeeld schrijven:

"Dank je dat je bij mij kwam liggen toen ik verdrietig was."

Een oudere cliënt kan nog één keer de hond aaien. Een groep kan een fotoboekje maken. Het hoeft niet zwaar te worden. Het gaat vooral om **erkenning van de relatie**. Want ook een professionele mens-dierrelatie is een relatie.

En dan komt soms het definitieve afscheid

Het moeilijkste moment is het overlijden van een therapiedier.

Voor de begeleider ontstaat dan een bijzondere vorm van rouw. Je verliest je hond, maar vaak ook je collega, je dagelijkse werkpartner en een stukje van je professionele identiteit.

Dat heb ik zelf zeer sterk ervaren met Ceres.

Ceres was jarenlang niet alleen mijn hond. Hij werkte naast mij. Hij hielp mensen. Hij bracht troost waar woorden tekortschoten. Na zijn overlijden moest ik daarom niet alleen leren leven zonder hem, maar ook **leren werken zonder hem**.

In mijn boek *Laatste knuffel, eeuwige herinnering – Palliatieve zorg en rouw bij dieren* beschrijf ik precies die ervaring: na het overlijden van Ceres moest ik mijn dienstverlening en mijn manier van werken aanpassen, omdat een deel van mijn werk iets was wat ik mét hem deed en niet alleen. Het verlies betekende daardoor ook een verandering in mijn dagelijkse structuur en professionele identiteit.

Dat is een aspect van het verlies van een therapiedier dat we niet mogen onderschatten.

Ook cliënten kunnen rouwen

Een cliënt kan eveneens verdriet ervaren wanneer een therapiedier overlijdt. Hoe intens dat verdriet is, hangt niet noodzakelijk samen met hoeveel uren iemand het dier heeft gekend. Het gaat om de **betekenis van de relatie**.

In mijn rouwboek werk ik dit uit vanuit onder andere de hechtingstheorie van Bowlby en het concept *Continuing Bonds*: een relatie hoeft psychologisch niet volledig te verdwijnen wanneer iemand sterft. De fysieke aanwezigheid stopt, maar herinneringen, betekenis en wat het dier iemand geleerd heeft kunnen blijven bestaan.

Dat principe kunnen we heel mooi gebruiken bij het afscheid van een therapiedier. We hoeven niet te zeggen:

"Hij is er niet meer, dus nu moeten we verder."

We kunnen vragen:

"Wat heeft hij jou geleerd dat je kunt meenemen?"

Dat is een wezenlijk andere benadering.

Het overleden therapiedier mag blijven bestaan in de praktijk

Een foto hoeft niet onmiddellijk van de muur. Zijn naam hoeft niet vermeden te worden. Cliënten mogen verhalen blijven vertellen.

Misschien krijgt het dier een herinneringsboek waarin cliënten iets kunnen schrijven. Misschien komt er een fotohoekje. Misschien plant de organisatie een boom of plant. Misschien maken kinderen pootjes, hartjes of tekeningen met herinneringen.

Dat is geen ongezond vasthouden.

Binnen *Continuing Bonds* kan juist het behouden van een innerlijke verbinding een natuurlijke manier zijn om verlies te integreren: de relatie verandert van fysieke aanwezigheid naar herinnering en betekenis.

Zet niet onmiddellijk een nieuwe hond op zijn plaats

Dit vind ik bij therapiedieren bijzonder belangrijk. Wanneer een therapiehond overlijdt, ontstaat soms vanuit de organisatie onmiddellijk de praktische vraag:

"Wanneer komt er een nieuwe?"

Maar een nieuwe hond is geen vervanging. Niet voor de begeleider en niet voor de cliënt.

Elke mens-dierrelatie heeft haar eigen geschiedenis. Ook in mijn eigen rouwproces heb ik ervaren dat een nieuw dier niet betekent dat een vorig dier vervangen wordt. Nieuwe liefde kan naast de bestaande liefde ontstaan; de oude verbinding hoeft daarvoor niet te verdwijnen.

Een volgende therapiehond moet daarom ook als **nieuw individu** geïntroduceerd worden. Niet:

"Dit is de nieuwe Ceres."

Maar:

"Dit is Kai. Hij is anders. We gaan samen ontdekken wie hij is en wat hij fijn vindt."

Dat geeft zowel de nieuwe hond als de cliënten ruimte voor een nieuwe relatie.

En wat met jou als begeleider?

Misschien is dit nog het meest vergeten onderdeel. Wie jarenlang met een therapiedier heeft gewerkt, mag zelf rouwen.

Je hoeft niet onmiddellijk professioneel sterk te zijn omdat cliënten verdriet hebben. Je hoeft niet de week na het overlijden met een nieuwe hond klaar te staan.

Je bent begeleider, maar ook mens.

Het verlies van een therapiedier kan verschillende verliezen tegelijk betekenen: je maatje, je dagelijkse routine, je co-trainer, je professionele identiteit, toekomstplannen die jullie samen hadden en soms zelfs een deel van je dienstverlening.

Dat maakt het een vorm van **meervoudig verlies**. Gun jezelf daarom dezelfde ruimte die je aan cliënten zou geven.

Van therapiedier naar nalatenschap

Misschien hoeft de belangrijkste vraag uiteindelijk niet te zijn:

"Hoe vervang ik mijn therapiedier?"

maar:

"Wat heeft dit dier achtergelaten?"

Welke cliënt durfde dankzij hem opnieuw aangeraakt te worden? Welk kind begon dankzij hem te praten? Welke oudere glimlachte opnieuw? Welke persoon vond rust door gewoon een hand op zijn vacht te leggen? En wat heb jij als begeleider van hem geleerd? Dan verandert een therapiedier uiteindelijk van werkpartner naar nalatenschap. Zijn werk stopt. Zijn invloed niet.

Dat is misschien wel een van de mooiste lessen die een therapiedier ons uiteindelijk kan leren: dat de waarde van Animal Assisted Interventions niet alleen zit in wat er gebeurt wanneer het dier in de kamer aanwezig is. De diepste waarde zit in **wat er bij mensen achterblijft wanneer het dier de kamer uiteindelijk verlaat**.

Verder lezen

Voor wie zelf geconfronteerd wordt met ziekte, pensionering, palliatieve zorg, overlijden of rouw rond een therapiedier, verwijs ik graag naar mijn boek *Laatste knuffel, eeuwige herinnering – Palliatieve zorg en rouw bij dieren*. Daar ga ik veel uitgebreider in op palliatieve begeleiding, het stervensproces, euthanasie, rouw bij mensen én dieren, schuldgevoel, hechting, continuïng bonds, rituelen en oefeningen om de verbinding met een overleden dier een nieuwe plaats te geven. Het boek bevat bovendien afzonderlijke delen over palliatieve zorg en sterven, rouw begrijpen en verwerken, een spiritueel perspectief en praktische oefeningen en herinneringsrituelen.

Praktisch kader – Afscheidsprotocol voor een therapiedier

Een therapiedier kan om verschillende redenen tijdelijk of definitief uit een begeleiding verdwijnen: vakantie, ziekte, pensioen of overlijden. Zoals hierboven beschreven verdient zo'n verandering niet alleen een praktische, maar ook een **relationele en emotionele** aanpak. Onderstaand protocol vat dat per situatie samen in concrete stappen.

Situatie 1 – Tijdelijke afwezigheid, vakantie of pension

- Vertel vooraf, in duidelijke en concrete taal, dat het dier een tijdje weg zal zijn. Bijvoorbeeld: *"Kai gaat met vakantie en is daarom de volgende drie afspraken niet bij ons. Daarna komt hij terug."* Vermijd vage uitspraken zoals *"Kai gaat even weg"*, zeker bij kinderen of cliënten die moeite hebben met tijd of abstracte taal.
- Maak de afwezigheid indien nodig visueel: een terugkomdatum op een kalender, een foto van het dier, of afspraken die de cliënt kan afstrepen.
- Observeer tijdens de afwezigheid wat dit met de cliënt doet, zonder de lege plaats automatisch op te vullen met een ander dier.
- Geef bij terugkomst ruimte voor de hereniging zonder verwachtingen: laat het dier zelf toenadering zoeken en begin eventueel met kortere, rustigere sessies. De boodschap aan de cliënt: *hij was tijdelijk weg, de relatie is gebleven.*

Situatie 2 – Pensioen of langdurige ziekte

- Beoordeel het welzijn vóór, tijdens en na het werk: hoe snel herstelt het dier, zoekt het nog vrijwillig contact, is er iets veranderd aan slaap, eetlust of gedrag? Bespreek lichamelijke veranderingen zo nodig met de dierenarts.
- Bouw indien mogelijk geleidelijk af: minder sessies, langere rust, alleen nog rustige activiteiten. Een hond kan stoppen met actief werken en toch nog kort en zonder opdracht aanwezig blijven.
- Bereid cliënten voor met duidelijke taal, bijvoorbeeld: *"Ceres heeft heel lang mensen geholpen. Zijn lichaam heeft nu meer rust nodig. Daarom gaat hij stoppen met werken."*
- Creëer een afscheidsmoment: een laatste rustige sessie, een foto, tekening, brief of pootafdruk, rond de vraag *"Wat heeft deze hond jou geleerd?"*
- Geef het dier daarna ook écht pensioen: zet het niet opnieuw in zodra het praktisch uitkomt. Na jaren dienstbaarheid heeft een therapiedier het recht om gewoon weer dier te zijn.

Situatie 3 – Het therapiedier overlijdt

- Zorg eerst voor jezelf: neem tijd voor je eigen rouw voordat je die van cliënten begeleidt. Je verliest niet alleen een geliefd dier, maar mogelijk ook een deel van je dagelijkse en professionele structuur.
- Informeer cliënten duidelijk, met taal die past bij hun leeftijd en niveau. Bij kinderen is *"Kai is gestorven"* duidelijker dan verzachtende omschrijvingen zoals *"Kai is gaan slapen."*

- Erken de relatie in plaats van meteen naar een vervanger te verwijzen: geen *"We krijgen binnenkort een nieuwe therapiehond,"* wel *"Ik weet dat Ceres belangrijk voor jou was. Je mag hem missen."*
- Geef ruimte aan verschillende reacties: niet iedereen huilt, en kort of afwezig verdriet betekent niet dat het verlies iemand niet raakt.
- Maak afscheid mogelijk met een klein ritueel (foto, herinneringsboek, kaarsje, pootafdruk) rond de vraag: *"Wat wil jij van hem blijven meenemen?"*
- Laat herinneringen bestaan: een foto of naam hoeft niet meteen weg, en dat hoort bij een gezond rouwproces (zie Continuing Bonds hierboven).
- Introduceer een volgend therapiedier als nieuw individu: geen *"Dit is onze nieuwe Ceres,"* wel *"Dit is Kai. Hij is anders dan Ceres. We gaan hem leren kennen en ontdekken wat hij graag doet."*

Kort overzicht voor de therapiedierbegeleider

Situatie	Belangrijkste behoefte	Wat doe je?	Wat vermijd je?
Tijdelijke afwezigheid/pension	Voorspelbaarheid	Vooraf vertellen, terugkeer concreet maken, gevoelens bespreken	Doen alsof er niets verandert
Pensioen/langdurige ziekte	Geleidelijke overgang	Welzijn evalueren, afbouwen, afscheid mogelijk maken	Doorgaan tot het dier echt niet meer kan
Overlijden	Erkenning en rouw	Duidelijk informeren, ruimte geven, herinneringen en rituelen toelaten	Het verlies minimaliseren of snel een vervanger introduceren

Reflectievragen voor de begeleider

Na elke vorm van afscheid kun je jezelf enkele vragen stellen: **Wat betekende mijn therapiedier voor mijn cliënten? Wat betekende hij voor mij als professional? Welke cliënten waren bijzonder aan hem gehecht? Welke verandering in gedrag zie ik bij hen na zijn afwezigheid? Welke lessen van mijn dier leven verder in mijn manier van werken? En misschien de moeilijkste vraag: kan ik mijn dier laten stoppen wanneer hij daar behoefte aan heeft, ook wanneer ik hem zelf nog graag naast mij zou houden?**

Een therapiedier begeleiden betekent uiteindelijk niet alleen samen leren en samen werken. Het betekent ook verantwoordelijkheid nemen voor het moment waarop het werk verandert of eindigt.

Een goed afscheid is daarom geen einde van Animal Assisted Interventions. Het is er een wezenlijk onderdeel van.

Deel 3 — Selectie van een therapiedier

3.1 Van geschikte hond naar succesvolle therapiehond

Een goede therapiehond ontstaat niet doordat we een vriendelijke hond voldoende oefeningen aanleren. Dat is misschien wel een van de belangrijkste uitgangspunten wanneer we professioneel met honden binnen Animal Assisted Interventions werken. Een hond kan sociaal, gehoorzaam en mensgericht zijn en toch niet gelukkig worden van therapeutisch werk. Omgekeerd kan een hond die niet overal perfect gehoorzaamt juist bijzondere kwaliteiten hebben voor een specifieke doelgroep.

Barbara L. Lewis legt in *Successful Working Dogs: Select, Train, and Use Service and Therapy Dogs* sterk de nadruk op drie elementen die elkaar moeten versterken: **selectie, training en passende inzet**. Niet alleen wat een hond kan, maar ook waarvoor hij wordt ingezet en bij wie hij terechtkomt, bepaalt mee of hij succesvol kan functioneren.

De huidige wetenschappelijke en internationale visie gaat nog een stap verder. Binnen moderne Animal Assisted Services (de term die IAHAIO, de International Association of Human-Animal Interaction Organizations, inmiddels internationaal hanteert) staat het resultaat voor de cliënt niet langer op zichzelf. Ook het welzijn van het dier moet gedurende zijn volledige deelname gewaarborgd worden. IAHAIO plaatst dit binnen **One Health en One Welfare**: welzijn van mens en dier zijn met elkaar verbonden en het is ethisch niet verdedigbaar om het welzijn van een cliënt te verbeteren ten koste van het dier. (IAHAIO)

Daarom zie ik de ontwikkeling van een succesvolle therapiehond niet als een rechte lijn van: **selecteren** → **trainen** → **werken** maar eerder als een voortdurende cirkel: **selecteren** → **leren kennen** → **matchen** → **trainen** → **observeren** → **werken** → **welzijn evalueren** → **aanpassen** → **opnieuw observeren**. De hond blijft gedurende zijn hele loopbaan informatie geven over wat bij hem past.

Niet iedere hond hoeft therapiehond te worden

Een van de grootste misverstanden is dat een hond die graag mensen ziet automatisch geschikt is voor therapiewerk.

Een therapiehond krijgt met situaties te maken die in het gewone hondenleven relatief ongewoon kunnen zijn: onbekende mensen die hem aanraken, afwijkende bewegingen, rolstoelen en loophulpmiddelen, onverwachte geluiden, huilende of roepende mensen, kinderen die impulsief bewegen, medische geuren, kleine ruimtes, gladde vloeren en soms mensen die moeilijk leesbaar zijn voor de hond.

Een hond hoeft daarom niet alleen **sociaal** te zijn. Hij moet in de context waarin hij werkt voldoende veilig, ontspannen en veerkrachtig kunnen functioneren.

Ook oudere richtlijnen van de American Veterinary Medical Association benadrukten al dat selectie rekening moet houden met onder andere natuurlijk gedrag, leeftijd, gezondheid en

de doelgroep. Een uitbundige hond kan bijvoorbeeld heel sociaal zijn, maar toch ongeschikt zijn voor een omgeving met kwetsbare ouderen en loophulpmiddelen.

De vraag is dus niet:

Is dit een goede hond?

Maar:

Is dit een geschikte hond voor déze vorm van therapiedierwerk?

Dat verschil is fundamenteel.

Selecteren is kijken naar het individu

Ras kan informatie geven over oorspronkelijke gebruiksdoelen en mogelijke gedragstendensen, maar een rasnaam vertelt nooit het volledige verhaal.

Binnen eenzelfde ras bestaan enorme individuele verschillen. Bovendien werken ook kruisingen en honden met een onbekende achtergrond uitstekend als therapiedier wanneer hun individuele eigenschappen bij het werk passen.

Ik kijk daarom liever naar het concrete dier.

Hoe reageert deze hond op onbekende mensen? Hoe snel herstelt hij nadat hij schrikt? Kan hij zelf initiatief nemen én afstand nemen? Wat gebeurt er wanneer iemand onverwacht beweegt? Hoe reageert hij op aanraking? Kan hij rustig niets doen? Kan hij slapen wanneer er mensen aanwezig zijn? Hoe gaat hij om met frustratie? Hoe communiceert hij wanneer iets te veel wordt?

Dat laatste vind ik bijzonder belangrijk.

Een therapiehond die nooit gromt is niet noodzakelijk een betere therapiehond. Een hond die helder en genuanceerd communiceert kan juist gemakkelijker beschermd worden, **op voorwaarde dat zijn begeleider die communicatie kan lezen en respecteert.**

We willen geen hond die geleerd heeft alles te ondergaan. We willen een hond die veilig kan communiceren.

Temperament vóór trucjes

Zit, lig, blijf en hierkomen kunnen we trainen. Een fundamentele manier waarop een hond met zijn omgeving omgaat, is veel moeilijker te veranderen. Daarom zou ik bij selectie meer gewicht geven aan temperament dan aan aangeleerde gehoorzaamheid.

Interessante eigenschappen zijn onder andere sociale interesse zonder overdreven opdringerigheid, nieuwsgierigheid, herstellervermogen na onverwachte gebeurtenissen, flexibiliteit, frustratietolerantie, het vermogen om tot rust te komen en een goede communicatie met de begeleider.

Maar zelfs hier bestaat geen universeel profiel.

Een rustige hond kan fantastisch zijn bij mensen met dementie. Een speelsere hond kan juist een ingang bieden bij jongeren. Een kleine hond kan op schoot contact maken waar een grote hond fysiek onpraktisch is. Een grotere rustige hond kan juist veiligheid en diepe fysieke aanwezigheid bieden.

Daarmee komen we bij een principe dat ik essentieel vind:

De beste therapiehond bestaat niet. De best passende combinatie bestaat wel.

Selecteren is geen eenmalige test

Een gedragstest kan nuttige informatie geven, maar blijft een momentopname.

Een hond kan tijdens een test uitstekend functioneren en maanden later in een bepaalde werkcontext toch spanning ontwikkelen. Andersom kan een jonge hond op een eerste test nog onzeker reageren en met rijping en goede ervaringen uitgroeien tot een stabiele volwassen hond.

Daarom hoort selectie voor mij uit verschillende informatiebronnen te bestaan: voorgeschiedenis, gezondheid, observatie in verschillende situaties, interactie met de begeleider, gedrag tegenover onbekenden, herstel na spanning en uiteindelijk observatie in of nabij de werkcontext.

IAHAIO neemt **animal selection** expliciet op als onderdeel van professionele AAS-praktijk en koppelt dit aan training, dierenwelzijn, cliëntselectie en programmaveiligheid. (IAHAIO)

Een certificaat of test zegt daarom eigenlijk:

Op dit moment zien we voldoende aanwijzingen dat deze hond geschikt is voor deze werkzaamheden.

Niet:

Deze hond is voor de rest van zijn leven geschikt voor ieder therapiedierwerk.

Matching: waar selectie werkelijk betekenis krijgt

Hier vind ik de visie van Lewis bijzonder bruikbaar: selecteren heeft weinig zin zonder na te denken over het werk waarvoor je selecteert. We moeten minstens vier elementen bij elkaar brengen: **hond** **begeleider** **cliënt** **context**. Een hond kan uitstekend functioneren met volwassenen in een rustige coachpraktijk en ongelukkig worden in een drukke school. Een andere hond vindt kinderen fantastisch, maar wordt gespannen van ouderen die hem langdurig vasthouden. Nog een andere hond geniet van één-op-ééncontact, maar niet van groepssessies. Daarom moet matching onderdeel worden van professioneel therapiedierwerk. Niet: